

Lewandowska, Stanisława

"Szkice historyczne", Marian Leczyk, Warszawa 2001 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 14, 260-261

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Książka jest przykładem znakomitej pracy redakcyjnej. Byłoby to pod tym względem dzieło wręcz idealne, gdyby jeszcze zawierało streszczenie angielskie lub choćby angielski przekład spisu treści. O te elementy powinniśmy teraz bardzo dbać, jeśli chcemy, by nasze publikacje historyczne znajdowały się w obiegu europejskim. Dodanie tego elementu nie spowodowałoby zbytniego wzrostu kosztów wydawniczych. Warto podkreślić, że okazała szata graficzna książki jest zasługą praszynskiej drukarni J. J. Maciejewskich.

Jerzy Myśliński

Marian Leczyk, *Szkice historyczne*, Warszawa 2001, ss. 319

W dorobku naukowym autora, wybitnego badacza dziejów Polski i powszechnych XIX i XX w. znaczącą, w znakomitej swej części pionierską — choć nie tylko — rolę odgrywają studia nad metodologią historii i historiografii polskiej od końca XVIII stulecia. Na uwagę zasługują w szczególności ustalenia autora traktujące o specyfice metodologii historii najnowszej oraz historiografii polskiej w odniesieniu do stosunków z sąsiadami. Już w roku 1983 studia te zaowocowały przyjętą z zainteresowaniem przez czytelników, nie tylko profesjonalistów, pracą *Historia żywa* — tomem esejów, który nb. do tej pory, podobnie jak i inne, późniejsze eseje autora zachowuje świeżość i aktualność. Praca pt. *Szkice historyczne* stanowi swego rodzaju podsumowanie badań prof. Leczyka, więcząc godny najwyższego uznania dorobek autora również w tym względzie.

Swe ustalenia zawarł autor w trzech przejrzysto skonstruowanych rozdziałach. Całość opracowania ściśle podporządkował przyjętemu układowi. W każdym rozdziale wyłonił zasadnicze, odpowiadające jego tytułowi problemy. Tak tedy na rozdział I *O historii teoretycznie* złożyły się następujące zagadnienia: 1. O pojęciu „historia najnowsza”; 2. *Tradycyjne funkcje i nowe orientacje*; 3. *Jürgen Kocka o metodologii i rozwoju historii społecznej*. Rozdział II *Z historii historiografii polskiej* pomieścił podrozdziały: 1. *Kilka słów o języku historyka*; 2. *Obrona zbrojna wschodnich i północnych rubieży Rzeczypospolitej w historiografii polskiej (1795–1939)*; 3. *Problem niemiecki i stosunki polsko–niemieckie w literaturze historycznej i politycznej dwudziestolecia międzywojennego*; 4. *Wskrzeszenie państwa polskiego w 1918 r. w historiografii polskiej*; 5. *Zagadnienia suwerenności Polski w myśli politycznej dwudziestolecia międzywojennego*; 6. *Na marginesie biografistyki poświęconej generałowi Władysławowi Sikorskiemu*. W rozdziale III *Między wojnami światowymi i po wojnach* znalazły się: 1. *Wielkie mocarstwa a sprawa polska w czasie I i II wojny światowej. Próba paraleli*; 2. *Polska i Rosja — trudne początki (1919–1921)*; 3. *We francusko–polsko–rosyjskim trójkącie (1922–1934)*; 4. *Powersalska wariabilność, czyli z gene-*

zy drugiej wojny światowej; 5. *Europa dwóch wojen światowych z perspektywy końca XX wieku. Tezy*; 6. *Wiek XX w oczach historyka*.

W każdym z wymienionych szkiców autor stosuje się do przyjętych przez siebie i wyłuszczonych we wstępie tomu zasad, dotyczących w szczególności samej formy jego opracowania — tomu esejów — jak też zastosowanej w nim metody badawczej. W pełni podzielam pogląd autora, że eseistyka historyczna charakteryzująca się prymatem tudzież przewagą refleksji nad warstwą informacyjną, wywodzącą się z dokumentów, ze źródeł, jest formą znacznie trudniejszą aniżeli narracja wypełniająca monografię lub syntezy. Trudność ta polega przede wszystkim na konieczności sięgnięcia po inne aniżeli tradycyjne metody badawcze. Eseistyka wymaga mianowicie „refleksji preferującej dedukcyjną metodę myślenia i wykładu, podczas gdy indukcja posługująca się pomocniczo jest — jak zauważa słusznie prof. Leczyk — przetworzoną w umyśle historyka wiedzą o faktach zaświadczonej źródłowo. Spostrzeżenia ogólniejsze, które eseista przekazuje czytelnikowi stanowią propozycję rozumienia przeszłości, wpływając na sposób myślenia o niej”. Właśnie w posłużeniu się tą metodą — moim zdaniem zasługującą na najwyższą uwagę, pozwalającą bowiem na wydobycie z dokumentacji źródłowej znacznie głębszej warstwy zjawisk aniżeli jest to możliwe przy posilkowaniu się innymi metodami — upatruję szczególny walor prezentowanej pracy. Treści w niej zawarte w pełni poświadczają słuszność przyjętych i konsekwentnie postrzeganych przez autora zasad i postulatów badawczych.

Konkludując, pragnę stwierdzić, że recenzowana tu praca prof. Mariana Leczyka jest w moim przekonaniu pozycją o wysokiej wartości poznawczej, zarówno ze względu na jej unikatowy pod względem metody charakter, jak i wprowadzenie do obiegu naukowego niezmiernie interesujących, istotnych dla zrozumienia przeszłości spostrzeżeń o wspartych na dokumentacji źródłowej faktach, z wnikliwą próbą ich oceny, ustosunkowania się do niej. O wysokiej wartości książki stanowi również znakomita czytelność wykładu, cecha nader rzadko spotykana dzisiaj, a także wartki tok narracji.

Stanisława Lewandowska

Tadeusz Sawicki, *Rozkaz: zdławić powstanie. Siły zbrojne III Rzeszy w walce z Powstaniem Warszawskim 1944*, Warszawa 2001, Bellona, ss. 317

Dorobek piśmienniczy poświęcony dziejom Powstania Warszawskiego w ostatnich latach raz po raz przynosi kolejne prace o bardzo różnorodnym charakterze. W ich obrębie znajdują się zarówno dzieła naukowe, wyniki z głębokich studiów źródłowych, oparte na znawstwie przeszłości i metod jej